

CYFARFOD	Pwyllgor Craffu Addysg ac Economi
DYDDIAD	Hydref 16eg, 2025
TEITL	Cyfundrefn Addysg Drochi
RHESWM DROS GRAFFU	<i>Mae'r Gyfundrefn Drochi yn un o flaenoriaethau Cynllun y Cyngor 2023- 2028 – Gwynedd Gymraeg, Ym Mawrth 2025, bu i Estyn arolygu darpariaeth Y Gyfundrefn Drochi a chyhoeddwyd yr adroddiad ym Mai 2025. Mae'n amserol felly i'r Pwyllgor Craffu fanylu ar gynnwys adroddiad Estyn.</i> <i>Ers sefydlu'r Gyfundrefn Drochi ar ei newydd wedd, mae'r Adran Addysg wedi ymrwymo i gynnal gwerthusiad ohoni pan fo hynny'n amserol. Rhoddwyd diweddariad i'r Pwyllgor Craffu ar 13 Chwefror 2025, ac estynnwyd gwahoddiad i ddychwelyd i'r pwyllgor i gyflwyno canfyddiadau'r gwerthusiad.</i>
AWDUR	Siwan Llwyd Roberts, Pennaeth Cyfundrefn Addysg Drochi Gwynedd.
AELOD CABINET	Y Cyngorydd Dewi Jones

1. Pam fod angen ei graffu?

1.1 Yng nghyfarfod y Pwyllgor ar Chwefror 13eg 2025, craffwyd diweddariad am y broses werthuso yng nghyd-destun y gwerthusiad o'r Gyfundrefn Drochi.

1.2 Penderfynwyd byddai'r Pwyllgor yn craffu cynllun gweithredu argymhellion gwella'r Gyfundrefn Addysg Drochi yn deillio o'r gwerthusiad.

1.3 Cynhaliodd Estyn arolygiad o'r Gyfundrefn Addysg Drochi yn ystod mis Mawrth 2025. Bu i Estyn wneud un argymhelliad i helpu'r awdurdod lleol i barhau i wella

1.4 Drwy graffu'r cynllun gweithredu mewn ymateb i argymhellion yn deillio o'r gwerthusiad ac arolwg Estyn bydd modd i'r Pwyllgor dderbyn sicrwydd y cymerir camau i ddatblygu'r ddarpariaeth ymhellach.

2. Beth yn union sydd angen ei graffu?

- 2.1** Cynnwys adroddiad Estyn ar y Gyfundrefn Drochi a'r camau gweithredu sy'n ymateb i argymhelliad Estyn.
- 2.2** Cynnwys adroddiad ar werthusiad o'r Gyfundrefn Drochi gan Brifysgol Bangor Archwilio effeithlonrwydd y model Trochi Iaith Gymraeg mewn ysgolion yng Ngwynedd: Astudiaeth Achos Fanwl a'r camau gweithredu sy'n ymateb i'r casgliadau a'r argymhellion.
- 2.3** Cyfleoedd sydd wedi eu hadnabod i ddatblygu'r ddarpariaeth ymhellach

3. Crynodeb a'r Materion Allweddol

- 3.1** Ym mis Mawrth 2025 arolygwyd y Gyfundrefn Drochi gan Estyn. Dyma'r tro cyntaf i'r Gyfundrefn gael ei harolygu a hynny yn unol â'r canllawiau newydd gyflwynwyd yn 2024. **(Atodiad 4)**

Mae'r adroddiad yn nodi bod Cyfundrefn Addysg Drochi Gwynedd yn ddarpariaeth arloesol a gwerthfawr i ddisgyblion sy'n newydd ddyfodiaid i'r Gymraeg. Disgrifir sut mae'r ddarpariaeth yn trochi siaradwyr newydd yn effeithiol a nodir eu bod yn gwneud cynnydd sylweddol yn eu Cymraeg gan feistrolï geirfa a phatrymau iaith. Bu i Estyn wneud un argymhelliad i helpu'r awdurdod i barhau i wella sef :-

“Datblygu strwythur arweinyddiaeth a phrosesau hunanwerthuso i ddarparu digon o gyfleoedd i staff fonitro a gwerthuso'r ddarpariaeth yn gynyddol effeithiol.”

- 3.2** Yn 2024 comisiynwyd Prifysgol Bangor i archwilio pa mor effeithiol yw'r model trochi iaith mewn ysgolion yng Ngwynedd a llunio astudiaeth achos fanwl. Rhannwyd yr adroddiad ddiwedd Gorffennaf 2025. Mae'r gwaith ymchwil yn nodi cryfderau amlwg ac yn cynnig pedwar argymhelliad i ddatblygu'r ddarpariaeth ymhellach.

- 3.3** Gofynnir am farn aelodau'r Pwyllgor Craffu ar y camau gweithredu, mewn ymateb i'r argymhellion yn y ddau adroddiad. Dymunwn sicrhau bod unrhyw addasiadau i'r model trochi yn seiliedig ar dystiolaeth, yn gydlynol ac yn gynaliadwy.

4. Cefndir / Cyd-destun

4.1 Arolygiad Estyn

Yn 2024 cyflwynodd Estyn fframwaith arolygu newydd a phenodol ar gyfer darpariaethau trochi yn nodi sut byddai trefniadau trochi yn cael eu harolygu a'u gwerthuso . Mae'r canllawiau yn nodi bod darpariaethau trochi i'w harolygu yn unol â'r tri maes arolygu canlynol :-

Meysydd arolygu		
Mae'r adran ganlynol yn esbonio beth mae pob maes arolygu yn ei gwmpasu a beth mae angen i arolygwyr ei gadw mewn cof wrth werthuso pob un. Mae'r meysydd arolygu wedi'u rhifo yn 1 – 3, ond maent i gyd yr un mor bwysig â'i gilydd.		
Bydd yr adroddiad arolygu'n cwmpasu pob un o'r meysydd arolygu. Mi fydd bob amser yn adrodd ar bob un o'r prif ffocysau, ond nid yn nhrefn y llawlyfr hwn, o reidrwydd. Dyma'r prif ffocysau ar gyfer pob maes arolygu:		
1. Addysgu a dysgu	2. Gofal, cymorth a lles	3. Arwain a gwella
Ffocws Pa mor effeithiol y mae'r cwricwlwm, asesu ac addysgu yn cynorthwyo'r holl ddisgyblion, gan gynnwys y rhai mewn perygl o ddeilliannau andwyol, er enghraifft y disgyblion hynny y mae tlodi yn cael effaith arnynt, y rhai ag ADY neu'r rhai â rhwystrau eraill a nodwyd rhag cynnydd i: - ddysgu a gwneud cynnydd yn eu medrau Cymraeg? - ddatblygu eu gwybodaeth, eu medrau a'u dealltwriaeth o'r Gymraeg mewn amrywiaeth o gyd-destunau? - ddatblygu agweddau cadarnhaol at ddysgu?	Ffocws Pa mor effeithiol yw'r trefniadau gofal a chymorth o ran sicrhau bod yr holl ddisgyblion, gan gynnwys y rhai mewn perygl o ddeilliannau andwyol, er enghraifft y disgyblion hynny y mae tlodi yn cael effaith arnynt, y rhai ag ADY neu'r rhai â rhwystrau eraill a nodwyd rhag cynnydd i: - yn ddiogel a saff? - yn mynychu'n rheolaidd? - yn cael eu parchu a'u trin yn deg? - yn datblygu medrau arwain ac yn ymgymryd â chyfrifoldeb? - yn derbyn yr arweiniad a'r cymorth sydd eu hangen arnynt ar gyfer y camau nesaf yn eu datblygiad, gan gynnwys cymorth tra yn eu hysgolion cofrestredig?	Ffocws Pa mor effeithiol y mae arweinwyr: - yn rheoli trefniadaeth y darparwyr ar draws yr awdurdod lleol, gan gynnwys trefniadau derbyn? - yn rheoli'r adnoddau ar gyfer trochi yn y Gymraeg ar draws yr awdurdod lleol? - yn sicrhau bod pob digybl yn dysgu ac yn gwneud cynnydd mewn caffael y Gymraeg? ((Mae hyn yn cynnwys y rhai sydd mewn perygl o ganlyniadau andwyol, er enghraifft y disgyblion hynny y mae tlodi'n effeithio arnynt, ag ADY neu rwystrau a nodwyd i ddysgu.) - yn datblygu diwylliant, ethos cynhwysol a chyfeiriad strategol sy'n cefnogi cynnydd a lles yr holl ddisgyblion? - yn nodi ac yn mynd i'r afael â meysydd i'w gwella a rheoli? - yn sicrhau bod dysgu proffesiynol yn cefnogi gwelliant ac yn arfogi pob un o'r staff i gyflawni eu rolau?

Arolygwyd Cyfundrefn Addysg Drochi Gwynedd Drochi gan Estyn ym mis Mawrth 2025 a derbyniwyd adroddiad cadarnhaol iawn yn nodi bod Cyfundrefn Addysg Drochi Gwynedd yn ddarpariaeth arloesol a gwerthfawr i ddisgyblion sy'n newydd ddyfodiaid i'r Gymraeg.

(**Adroddiad Estyn - Atodiad 1**)

Yn yr adroddiad esbonnir bod athrawon yn cydweithio'n effeithiol i gynllunio profiadau creadigol, gan ddefnyddio adnoddau cyfoethog, gan gynnwys adnoddau rhithwir, sy'n cynnal diddordeb disgyblion ac yn datblygu eu hyder i siarad Cymraeg mewn amgylchedd cynhwysol a Chymreig.

Nodir bod staff yn meithrin perthnasoedd cadarnhaol, yn gosod disgwyliadau uchel, ac yn cefnogi lles disgyblion. Trwy ddarparu cyfleoedd dysgu amrywiol ac ysgogol, mae

disgyblion yn gwneud cynnydd sylweddol a chyflym wrth gaffael y Gymraeg, gan feistrolï geirfa a phatrymau iaith.

Nodir yn glir yn yr adroddiad fod y cydweithio rhwng staff yr unedau trochi ac arweinwyr a staff yr ysgolion yn werthfawr a bod hynny'n cefnogi'r disgyblion yn briodol wrth iddynt ddychwelyd i'r ysgolion bob dydd Gwener, ac ar ddiwedd y cwrs.

Esbonnir fod adnoddau sy'n cael eu rhannu gyda'r ysgolion yn gyfrwng defnyddiol i staff eu defnyddio i gefnogi'r disgyblion yn barhaus i atgyfnerthu geirfa a phatrymau brawddeg. Trwy hynny, mae disgyblion yn parhau i ddefnyddio a chymhwyso eu medrau Cymraeg mewn gwahanol sefyllfaoedd.

Yn ogystal, adroddir bod staff yn ymchwilio ac yn rhannu arferion trochi effeithiol gydag ysgolion, ac yn cydweithio'n fedrus ag athrawon yr awdurdod a myfyrwyr Prifysgol Bangor. Nodir bod athrawon yn yr ysgolion yn gwerthfawrogi'r gefnogaeth wrth iddynt fireinio eu harferion addysgu iaith ymhellach ar gyfer yr holl ddisgyblion.

Yn ogystal, mae athrawon trochi yn treulio amser yn fuddiol wrth ymchwilio ymhellach i addysgeg a methodoleg trochi effeithiol, er enghraifft syniadau am ddulliau i gefnogi parhad yn y dysgu wrth i ddisgyblion drosglwyddo o'r cynradd i'r uwchradd, a sut i gynnwys y rhieni yn y broses caffael iaith.

Mae'r unig argymhelliad yn yr adroddiad yn cyfeirio at brosesau hunanwerthuso'r Gyfundrefn.

4.2 Adroddiad Prifysgol Bangor

Comisiynwyd astudiaeth gan Ysgol Addysg Prifysgol Bangor yn Hydref 2024 er mwyn gwerthuso a yw'r model trochi presennol yn cyflawni'r addewid ac yn rhoi'r sylfaen angenrheidiol i ddisgyblion yng Ngwynedd gaffael y Gymraeg wrth gychwyn ar eu taith ieithyddol i ddod yn siaradwyr newydd. Ystyriwyd a yw'r model yn addas ac effeithiol ar gyfer cynyddu defnydd disgyblion o'r Gymraeg yn eu hysgolion, yn cefnogi llesiant yn ystod y cyfnod trochi, yn effeithiol o ran galluogi dysgwyr i gaffael y Gymraeg i'w llawn

botensial, ac yn darparu unrhyw gyfleoedd i gryfhau'r Gymraeg ymhellach yn y canolfannau a'r ysgolion.

Amlyga'r astudiaeth gryfderau niferus o fewn y ddarpariaeth drochi wrth gefnogi datblygiad ieithyddol disgyblion yn y Gymraeg ac wrth gefnogi lles disgyblion.

Nodir bod y dulliau addysgu cadarn a'r defnydd effeithiol o strategaethau addysgu o ran integreiddio iaith, diwylliant a llythrennedd yn amlwg. Mae'r astudiaeth yn amlygu bod disgyblion yn hapus yn yr amgylchedd ddysgu ac yn creu rhwydweithiau cefnogaeth cadarn ymysg cyfoedion eraill sy'n dysgu'r iaith.

Yn ystod y cyfnod arsylwi gwelwyd enghreifftiau o ddysgu iaith ymestynnol effeithiol a hynny drwy gemau adnabod i ddysgu geirfa newydd, cyn mynd ymlaen i ffurfio brawddegau mwy cymhleth. Gwelwyd tystiolaeth gref o athrawon yn gosod amcanion dysgu iaith yn fwriadus, gan sicrhau bod y dysgwyr yn medru deall ac atgyfnerthu elfennau penodol cyn eu defnyddio mewn cyd-destun ehangach.

Amlyga'r adroddiad bod y defnydd cyson o gerddoriaeth ar draws y ddarpariaeth drochi yn atgyfnerthu gwerthoedd ac agweddau cadarnhaol tuag at yr iaith a'r diwylliant ac yn datblygu mynegiant diwylliannol wrth i'r disgyblion ddatblygu eu sgiliau iaith. Mewn holiaduron a chyfweiliadau mynegwyd yn glir gan ddisgyblion a rhieni bod y profiad o ddysgu'r Gymraeg yn un cadarnhaol.

Esbonnir yn yr adroddiad nad oedd y tîm wedi gweld cydweithio hwylus rhwng y canolfannau a phob ysgol oedd yn rhan o'r astudiaeth. Roedd prysurdeb diwedd tymor a pharatoadau ysgolion at gyngherddau a gwasanaethau Nadolig yn sicrhau ffactorau oedd yn cyfrannu at hynny. Ystyriaeth arall oedd y gymhareb rhwng staff a dysgwyr mewn rhai ysgolion. Cesglir felly nad yw'r Gymraeg yn cael ei defnyddio'n naturiol gan bob disgybl trochi ym mhob ysgol ar ddyddiau dychwelyd.

Mae'n werth nodi mai dysgwyr Bl. 2-4 sydd bellach yn mynychu'r canolfannau trochi cynradd o gymharu â dysgwyr Bl. 3-6 yn y model blaenorol. Mae'n werth nodi hefyd fod y ddarpariaeth bresennol, fel y ddarpariaeth wreiddiol, yn cynnig yr un nifer o ddyddiau sef 40 diwrnod mewn canolfannau trochi i ddisgyblion oedran uwchradd .

Nodir gan y tîm ymchwil bod sylfaen gadarn yn bodoli ar gyfer datblygu model a allai arwain y sector yn genedlaethol, os sicrhewir y buddsoddiad a'r weledigaeth briodol.

4.3 Argymhellion

Estyn

Datblygu strwythur arweinyddiaeth a phrosesau hunanwerthuso i ddarparu digon o gyfleoedd i staff fonitro a gwerthuso'r ddarpariaeth yn gynyddol effeithiol.

Prifysgol Bangor

i. Addasu'r model trochi presennol i sicrhau bod disgyblion yn cael mynediad at ddigon o oriau cyswllt mewn gofod trochi. Newid y model presennol o ddychwelyd i'r ysgolion ar ddyddiau Gwener i un o fod yn y prif lif ar ddyddiau Llun. Mabwysiadu defnyddio technoleg ddigidol i gefnogi cyswllt parhaus gyda'r prif ffrwd. Ystyried newid y patrwm trefniant presennol drwy sicrhau bod dysgwyr yn dychwelyd yn raddol i'r ysgol yn ystod ail hanner y cyfnod trochi o ddeg wythnos.

ii. Ar lefel genedlaethol ac ar lefel leol, archwilio sut i gryfhau llwybrau dysgu proffesiynol i athrawon prif ffrwd, athrawon llanw a chymorthyddion er mwyn datblygu strategaethau addysgu trochi effeithiol i gefnogi caffael y Gymraeg, gan eu gwreiddio yn addysgeg pob athro.

iii. Datblygu strwythurau cydweithio mwy effeithiol rhwng y canolfannau iaith a'r ysgolion prif lif yn ystod y cyfnod trochi a thu hwnt. Edrych ar sut y defnyddir y staff trochi yn y prif ffrwd er mwyn cefnogi a chynnal y disgyblion yn fwy effeithiol o fewn yr ysgol, yn hytrach na thynnu'r disgyblion o'r dosbarth i weithio'n ynysig gyda'r athro trochi.

iv. Archwilio dulliau ysgol-gyfan yn yr ysgolion prif lif er mwyn hybu hyder plant wrth ddefnyddio'r iaith Gymraeg. Rhoi sylw arbennig i ddiwylliant ieithyddol y buarth, gan fod yr amgylchedd anffurfiol hwn yn greiddiol i ddatblygiad ieithyddol disgyblion trochi, ond hefyd i ethos ysgol.

4.4 Ymateb i'r argymhellion

Estyn

O fewn Cynllun Gwella 2025 – 2026 Y Gyfundrefn Drochi mae ymateb i argymhelliad Estyn wedi ei nodi fel blaenoriaeth.

Blaenoriaeth 2: Datblygu strwythur arweinyddiaeth a phrosesau hunanwerthuso i ddarparu digon o gyfleoedd i staff fonitro a gwerthuso'r ddarpariaeth.

Amserlen Tymor 1

21-10-25	Meithrin dealltwriaeth a hyder o ran prosesau hunanwerthuso Defnydd o hunanwerthuso effeithiol wedi'i gefnogi gan brosesau monitro, adolygu a gwerthuso (MAG) trylwyr i ddatblygu arweinyddiaeth ac arwain gwelliant ysgol. - Estyn Monitro Safonau Llafaredd.docx - Google Drive • Pennu meysydd penodol i fonitro a gwerthuso • Adnabod cyfleoedd i gyd arsylwi a dod i farn.
Gwyliau Diolchgarwch 27- 10-25 – 31-10-25	
4-11-25	Meithrin dealltwriaeth a hyder o ran prosesau hunanwerthuso Defnydd o hunanwerthuso effeithiol wedi'i gefnogi gan brosesau monitro, adolygu a gwerthuso (MAG) trylwyr i ddatblygu arweinyddiaeth ac arwain gwelliant ysgol. - Estyn Monitro Safonau Llafaredd.docx - Google Drive
11-11-25	Cyd arsylwadau yn y canolfannau – amserlen i'w rhannu.
18-11-25	Adborth yn dilyn arsylwadau – meysydd i'w datblygu ymhellach.

Prifysgol Bangor

Ceisir barn aelodau'r Pwyllgor Craffu ar addasrwydd un o'r modelau isod fel ymateb i'r argymhelliad canlynol:-

Addasu'r model trochi presennol i sicrhau bod disgyblion yn cael mynediad at ddigon o oriau cyswllt mewn gofod trochi. Newid y model presennol o ddychwelyd i'r ysgolion ar ddyddiau Gwener i un o fod yn y prif lif ar ddyddiau Llun. Mabwysiadu defnyddio technoleg ddigidol i gefnogi cyswllt parhaus gyda'r prif ffrwd. Ystyried newid y patrwm trefniant presennol drwy sicrhau bod dysgwyr yn dychwelyd yn raddol i'r ysgol yn ystod ail hanner y cyfnod trochi o ddeg wythnos.

Model	Trochi (dyddiau)	Canolfan (dyddiau)	Ysgol(dyddiau)	Diwrnod yn yr ysgol?	Cyllid ychwanegol	Ymateb i argymhelliad Bangor	Risg
1	50	40	10	Bob dydd Gwener am 10 wythnos	£0	Parhau â'r trefniant presennol gan gryfhau'r	Rhai disgyblion mewn rhai ysgolion yn dychwelyd i gyfnodau dysgu

						cydweithio gyda'r ysgolion. <i>Gweler isod</i>	llai strwythuredig
2	50	40	10	Bob dydd Llun am 10 wythnos	£0	Ymateb i'r argymhelliad o newid diwrnod yn yr ysgol.	Disgyblion yn llai parod i fynd i'r canolfannau gan fod gwaith yr wythnos yn cael ei gyflwyno yn yr ysgol. Effaith negyddol ar lesiant disgyblion.
3	50	40	10	2 ddiwrnod bob wythnos yn ystod wythnosau 5 i 10	£0	Patrymau sylfaenol yn cael eu dysgu cyn i'r siaradwyr newydd ddychwelyd i'r ysgolion yn ystod ail hanner y cwrs	Dim cyswllt gyda chyfoedion am 5 wythnos. Effaith negyddol ar lesiant. Risg nad yw siaradwyr newydd yn hapus ac yn barod i ddysgu yn yr ysgolion na'r canolfannau yn ystod wythnosau 5 – 10. Llai o drochi dwys yn y cyfnod pan fo'r iaith yn gwreiddio.
4	50	45	5	Diwrnod bob wythnos yn ystod ail hanner y cwrs (Wythnosau 5 i 10)	Cynnydd o 12.5 % o ran costau teithio. Hyn yn cyfateb i <i>gynnydd</i> o £8k bob tymor.	Cyfle i adolygu a gwreiddio patrymau iaith o fewn y canolfannau yn ystod hanner cyntaf y cwrs. Cynnydd yn hyder disgyblion i siarad Cymraeg yn yr hysgolion.	Dim cyswllt gyda chyfoedion am 5 wythnos a chyswllt am ddiwrnod yr wythnos yn unig yn ystod wythnosau 5 i 10 ac felly effaith negyddol ar lesiant. Costau teithio ychwanegol sylweddol. Amharodrwydd rhieni i fanteisio ar y ddarpariaeth yn

							arbennig o ran disgyblion hŷn.
--	--	--	--	--	--	--	--------------------------------

Nid yw defnyddio technoleg ddigidol i gefnogi cyswllt parhaus rhwng y canolfannau a'r ysgolion yn addas nac yn bosib o ystyried bod disgyblion o hyd at 10 ysgol wahanol yn mynd i bob canolfan bob tymor. Mae datblygu mwy o adnoddau parod a'u rhannu mewn dull mwy hylaw gyda'r ysgolion a llunio rhaglen hyfforddi gynhwysfawr wedi cael eu hadnabod fel camau i'w gweithredu o newid y model presennol neu beidio. Gweler **4.5** isod.

4.5 Ymateb ehangach heb ystyriaethau ail fodelu.

Mae'r canlynol eisoes wedi eu cynnwys yng Nghynllun Gwella'r Gyfundrefn Drochi ar gyfer 2025 – 2026 :-

- darparu mwy o adnoddau parod i ysgolion.
- newid y drefn o ran gweithio yn yr ysgolion ar ddyddiau Gwener gan flaenoriaethu cefnogi yn y dosbarthiadau yn hytrach na thynnu disgyblion allan.
- paratoi a rhannu adnoddau ôl ofal / gloywi iaith hirdymor gan gynnwys cyd weithio ag adrannau Cymraeg ysgolion uwchradd Gwynedd i baratoi adnoddau newydd i ddisgyblion Blynyddoedd 10 ac 11.
- datblygu gwefan newydd i rannu gwybodaeth am y ddarpariaeth ac i rannu adnoddau mewn dull mwy hylaw a hygyrch na Google Classroom.
- datblygu rhaglen hyfforddi gynhwysfawr er mwyn gwreiddio defnydd athrawon o egwyddorion trochi yn yr ysgolion.
- ail lawnsio a chyfoethogi rhaglen y Siarter Iaith i gyd fynd â'r Gwobrau Ansawdd Cenedlaethol. Rhoi sylw cyhoeddus, dyledus i lwyddiannau ac uchelgais y Siarter Iaith

4.6 Costau

Yn hanesyddol, Grant y Gymraeg oedd prif ffynhonnell gyllidol y Canolfannau Iaith, ond fel sy'n gyffredin gyda nifer o grantiau gan Lywodraeth Cymru, nid yw'r grant a dderbynnir yn cyfarch chwyddiant na chynnydd mewn costau, ac mae hynny wedi arwain at ddiffyg cyson yn y gyllideb. Wrth sefydlu'r Gyfundrefn Drochi ar ei newydd wedd yn 2021, sefydlwyd

model ariannu mwy cynaliadwy i gyfarch y bwlch, gan sicrhau ymrwymiad gan ysgolion i gyfrannu at gyllido'r Gyfundrefn Drochi, ynghyd â'r Adran Addysg.

Nid yw'r ymrwymiad i dderbyn cyfraniad gan yr ysgolion wedi'i weithredu hyd yma. O ystyried mai dim ond 40% (£400k) o gostau'r Gyfundrefn Drochi y mae Grant y Gymraeg bellach yn ei gyfarch, mae'n debygol y bydd rhaid ystyried cyfraniad gan yr ysgolion maes o law wrth i gostau barhau i gynyddu'n sylweddol yn sgil chwyddiant a chynnydd mewn cyflogau.

Mae'r cyd-destun cyllidol hwn felly'n ystyriaeth allweddol wrth gloriannu'r opsiynau uchod e.e. O fabwysiadu **model 4**, byddai cynnydd o oddeutu £24,000 y flwyddyn yng nghostau cludiant dysgwyr i'r Canolfannau Iaith.

At hyn, bydd cost un tro sylweddol o ran rhyddhau staff i lunio rhaglenni hyfforddiant a datblygu adnoddau newydd. Rhagwelir yr angen am fuddsoddiad o £80,000 o ran costau staffio ac hyd at £15,000 er mwyn datblygu safle digidol / gwefan. Rhagwelir y bydd modd ariannu hyn eleni drwy'r Grant Trochi Hwyr.

5.Ymgynghori

5.1 Ymgynghori sydd wedi digwydd

17/9/25. Grŵp Penaethiaid – ysgolion disgyblion sy'n mynychu'r canolfannau Hydref 2025

Dymuniad y grŵp hwn ydy cadw at y patrwm presennol. Yn eu barn hwy mae'r drefn yn gweithio'n llwyddiannus a staff ysgolion wedi magu perthynas waith effeithiol gyda staff y canolfannau trochi. Mae'r cyswllt wythnosol gyda'r canolfannau yn bwysig er mwyn cael gwybodaeth am gynnydd disgyblion. Byddai'r ysgolion yn dymuno cael mwy o adnoddau parod.

Tymor yr Hydref 2025 - Staff y Gyfundrefn

Nodwyd y byddai cwrs trochi dwys (Model 4) yn rhoi cyfle i'r Gymraeg wreiddio ond bod risg na fyddai disgyblion iau na'r rhai hynaf yn barod i dreulio cymaint o amser yn y canolfannau.

Nodwyd nifer o heriau ymarferol o fynd i'r ysgolion am ddau ddiwrnod gan ymateb i holl amserlenni a threfniadau ysgolion (Model 3) a rhagwelwyd na fyddai ysgolion yn ffafrio'r model hwn. Byddai treulio dim ond 3 diwrnod bob wythnos yn y canolfannau yn ystod ail hanner y cwrs yn golygu cyfnod llai o drochi dwys pan yw'r patrymau'n gwreiddio a'r hyder yn cynyddu. Yn ystod ail hanner y cwrs mae'r pwyslais ar ddefnyddio, ac adeiladu ar yr holl eirfa a phatrymau iaith sydd wedi eu cyflwyno yn ystod yr hanner cyntaf.

Er bod dysgu cyfunol a defnyddio technoleg i gysylltu gyda'r ysgolion yn cynnig nifer o bosibiliadau, byddai'n dod â nifer anghymesur o heriau yn ei sgil hefyd e.e gofod a goruchwyliaeth bwrpasol ac addas, gosod amserlen ac ymateb i gwricwlwm pob ysgol unigol. Nodwyd nad yw dysgu digidol gyfwerth â'r profiad o ddysgu wyneb yn wyneb, yn enwedig wrth ymarfer iaith lafar ac ystum.

Nodwyd y byddai'n well gan staff y canolfannau trochi gadw at y model presennol (Model 1) os nad ydy cynyddu'r dyddiau yn y gofod trochi (Model 4) yn bosib.

1/10/25 - Penaethiaid Adrannau Cymraeg Ysgolion Uwchradd

Nodwyd y byddai cynyddu'r amser yn y canolfannau trochi yn ystod hanner cyntaf y cwrs yn rhoi cyfle i'r Gymraeg wreiddio ond y byddai gweithredu model 3 a chefnogi disgyblion trochi mewn ystod eang o bynciau yn heriol. Nodwyd nad yw'n ymarferol bosib i staff gynnal trafodaeth wythnosol gyda staff y canolfannau. Croesawyd cyfle i gyd weithio gyda'r Gyfundrefn Drochi i greu adnoddau parod i drochwyr hŷn.

5.2 Ymgynghori pellach yn ystod yr wythnosau nesaf :-

Penaethiaid Ysgolion Cynradd (GYDCA) - Hydref 14eg
Penaethiaid Uwchradd (GCSU) – Hydref 15fed

Bydd modd adrodd yn ôl ar lafar i aelodau'r Pwyllgor Craffu ar Hydref 16eg.

6. Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015

6.1 O ran cydweithio a chynnwys eraill, rydym eisoes wedi cynnal grwpiau ffocws gyda rhieni, dysgwyr, staff a phenaethiaid ysgolion Gwynedd ac wedi derbyn sylwadau gan

unigolion. Rydym yn bwriadu cydweithio gydag ysgolion, yr Athrofa Genedlaethol a Phrifysgol Bangor o ran darparu adnoddau a threfnu rhaglenni hyfforddiant cynhwysfawr.

Mae cynnal gwerthusiad o'r Gyfundrefn Drochi yn cydnabod yr angen i adnabod cryfderau a materion i'w gwella i sicrhau gwasanaeth gorau posib i drigolion Gwynedd.

Mae sicrhau fod plant a phobl ifanc Gwynedd yn datblygu'n ddinasyddion hyderus dwyieithog yn gwella cyfleoedd iddynt yn addysgol, economaidd, diwylliannol a chymdeithasol yn yr hirdymor ac yn cyfoethogi eu profiad o fyw a gweithio trwy'r Gymraeg yng Ngwynedd.

Mae grymuso Cyfundrefn Addysg Drochi y Sir yn gosod sylfaen gadarn i ddatblygu dinasyddion dwyieithog ac yn cydymffurfio hefo statws yr iaith Gymraeg yng nghyd destun Cyrff Cyhoeddus.

7. Effaith ar Nodweddion Cydraddoldeb, y Gymraeg a'r Dyletswydd Economaidd-Gymdeithasol

Mae asesiad effaith amserol a chymesur ar y gweill.

Mae'r ystyriaethau isod yn dangos yn glir fod y Gyfundrefn Drochi rhoi **sylw dyledus i leihau anghydraddoldeb** ac yn cyd-fynd â dyletswyddau'r **Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol a Deddf Cydraddoldeb** :

- Sicrhau cludiant ar gyfer disgyblion ac ystyried ehangu cyfleoedd trochi o fewn y canolfannau
- Addasu dulliau addysgu a chynnig cymorth ychwanegol i ddisgyblion sy'n profi anfantais
- Sicrhau bod lleisiau teuluoedd o bob cefndir yn rhan o ddatblygu a gwerthuso'r ddarpariaeth.
- Cynnal asesiadau effaith ar gydraddoldeb cyn cyflwyno polisïau neu gynlluniau newydd.
- Mesur effaith trochi nid yn unig ar sgiliau iaith ond hefyd ar gyfranogiad cymdeithasol, hyder a thegwch cyfleoedd.

Y Gymraeg : - Mae unrhyw newidiadau yn narpariaeth y Gyfundrefn Drochi yn sgil ymrwymiad i sicrhau tegwch ieithyddol a chymdeithasol i bob plentyn, waeth beth fo'u cefndir. Mae'r iaith yn rhan o'n hunaniaeth a sgiliau dwyieithog yn cynyddu cyfleoedd gwaith ac yn cryfhau'r economi. Anelir i adeiladu sylfeini ieithyddol cadarn er mwyn cynnal y Gymraeg ar gyfer cenedlaethau'r dyfodol, sicrhau nad yw plant yn colli'r cyfle i ddod yn rhugl yn y Gymraeg trwy weithredu'n gynnar, cysylltu ag addysg, diwylliant, iechyd a chydardoddeb a chynnal partneriaethau rhwng ysgolion, awdurdodau lleol a rhieni i ddarparu llwybrau trochi. Rhown lais i deuluoedd a dysgwyr wrth lunio a datblygu trefniadau trochi.

8 . Camau Nesaf

- Ymgynghori gyda'r rhanddeiliaid allweddol gweler **5.2**
- Ymgysylltu gydag aelodau'r Pwyllgor Craffu Addysg ac Economi, Hydref 16eg
- Cyflwyno cynnig i'r Cabinet
- Gweithredu'r penderfyniad

9. Atodiadau

Atodiad 1 : Adroddiad Estyn – Trefniadau trochi yn y Gymraeg Cyngor Sir Gwynedd
Dyddiad yr arolygiad : Mawrth 2025

Atodiad 2: Adroddiad Prifysgol Bangor- Archwilio effeithlonrwydd y model Trochi Iaith Gymraeg mewn ysgolion yng Ngwynedd: Astudiaeth Achos Fanwl

Atodiad 3: Sut rydym yn arolygu (y broses arolygu) Trefniadau trochi yn y Gymraeg mewn awdurdodau lleol. Ar gyfer arolygiadau o 2024.

Atodiad 4 : Beth rydym yn ei arolygu : Trefniadau Trochi yn y Gymraeg mewn awdurdodau lleol. Ar gyfer arolygiadau o 2024.

Atodiad 5 : Asesu Effaith ar Bobl Gwynedd